

Sura sulfatjordar

(Vasa, 6 oktober 2016)

Mats Åström
Professor i miljögeologi

EUROPEISKA UNIONEN

Interreg
Botnia-Atlantica

Europeiska regionala utvecklingsfonden

Fiskdöd, hösten 2006

Åar och älvar

Inre skärgården

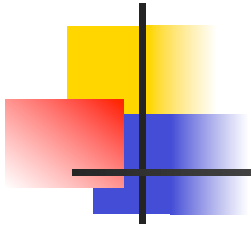

Kuvaukseen piti ylös Ryöstetty, Sen Suuren Kalan
Saalin ylösti, joka oli merikauron Ryöstä Sina 25,
26, ja 27. päivänä Syys Kuussa Vuonna 1834.

Kalan Saalis oli nyy Suuri että nytä Saattyn Kaikin
tassilla paliohin Kofin, Lipoilla, Keuhalla, pykeillä, ja sen
Lus malthomilla konstailla. Soka maala päin että sijella
Ruokilla ja vonehilla. Nyy Kuvaukseen Sen näytti
ja sen on nähnyt Se taata Sen todistaa
ja päivä ylösti mainittu.

Matti Seppälä
1834.

Tio års mellanrum
i genomsnitt

Nu, två sekel efter den första
dokumenterade fiskdöden i området,
har vi identifierat orsakerna

Våtmarker

På 1800-talet och början av 1900-talet
utdikades våtmarker i syfte att producera
mer jordbruksmark (eller skog)

Tack vare dessa torrlägningsarbeten har några av landets bästa och bördigaste jordbruksmarker skapats

Marken mättad med
vatten ända upp till
ytan, givetvis

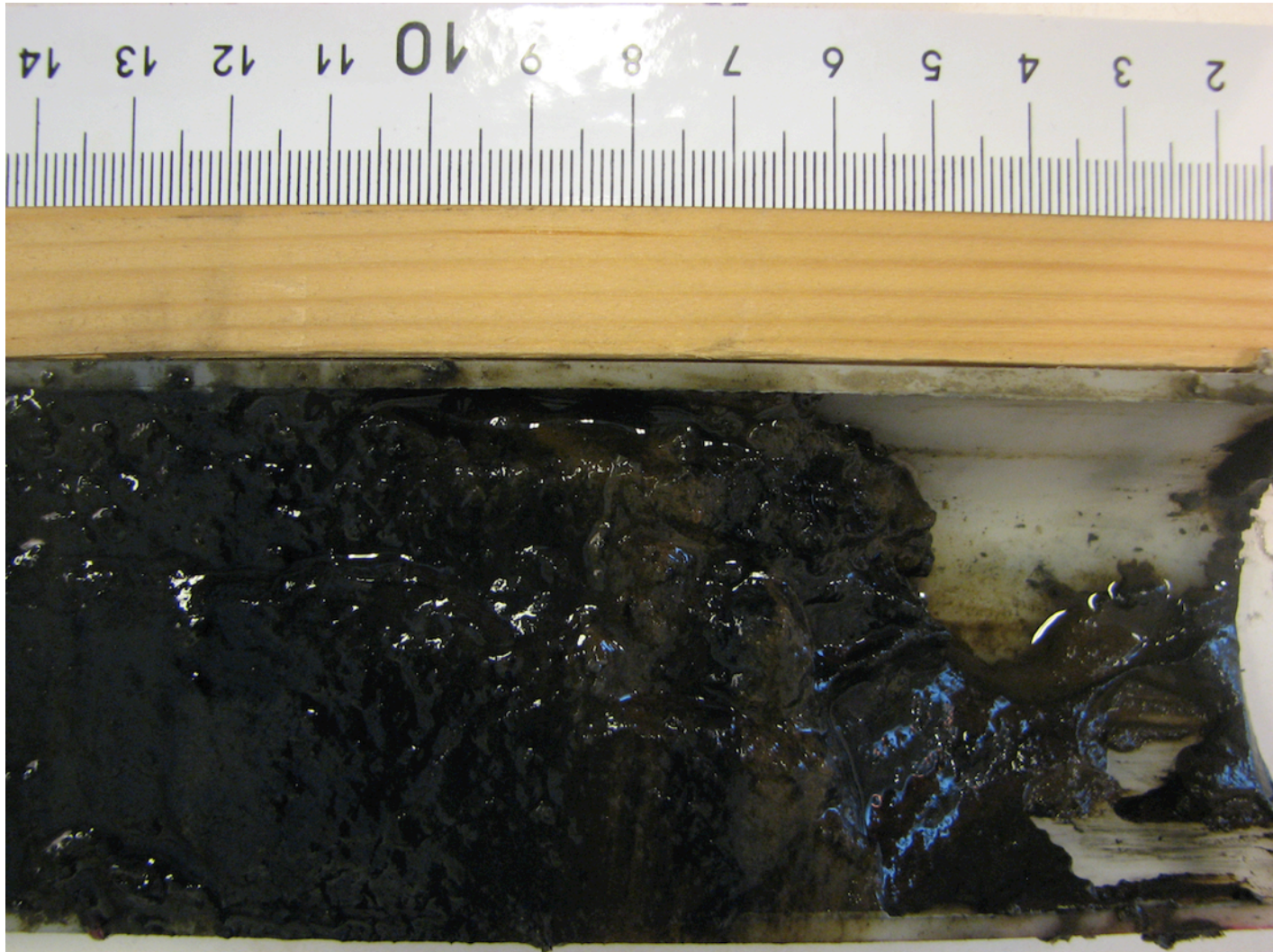

Söderfjärden

Markens övre skikt är
inte mättat på vatten,
d.v.s. innehåller både
vatten och luft

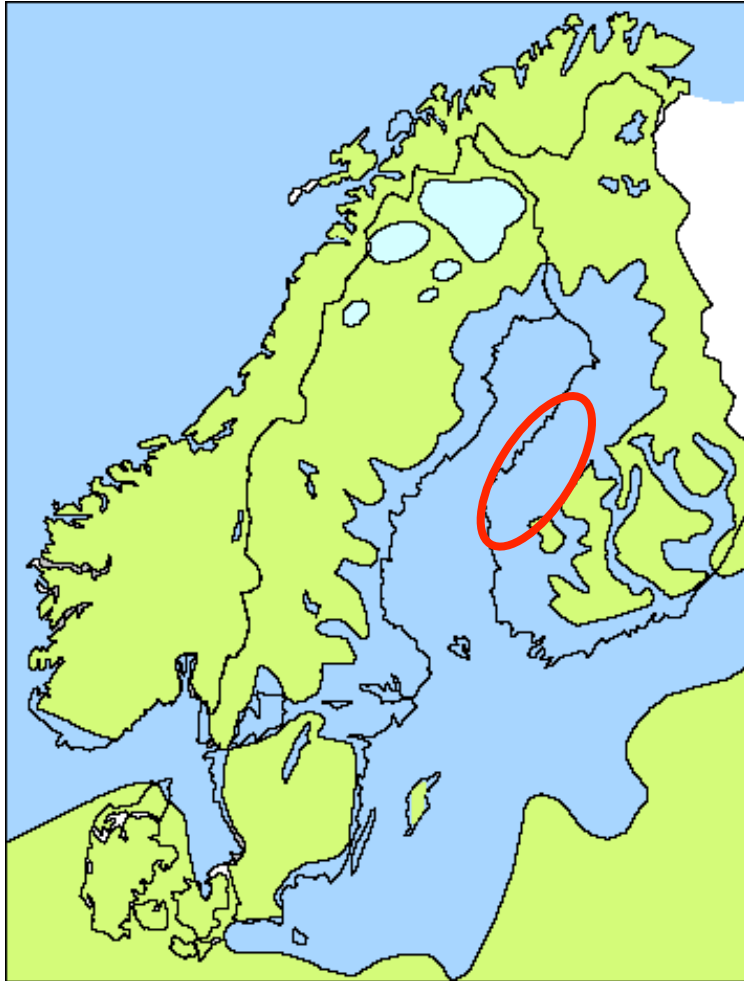
Grundvattenytan har sjunkit
(= marken har torkat upp)

Under våtmarkerna förekommer vanligen en finkornig jordart
(gyttja, lera, svartmocka, ler-silt)

Sediment = avsatts på havets/fjärdens botten

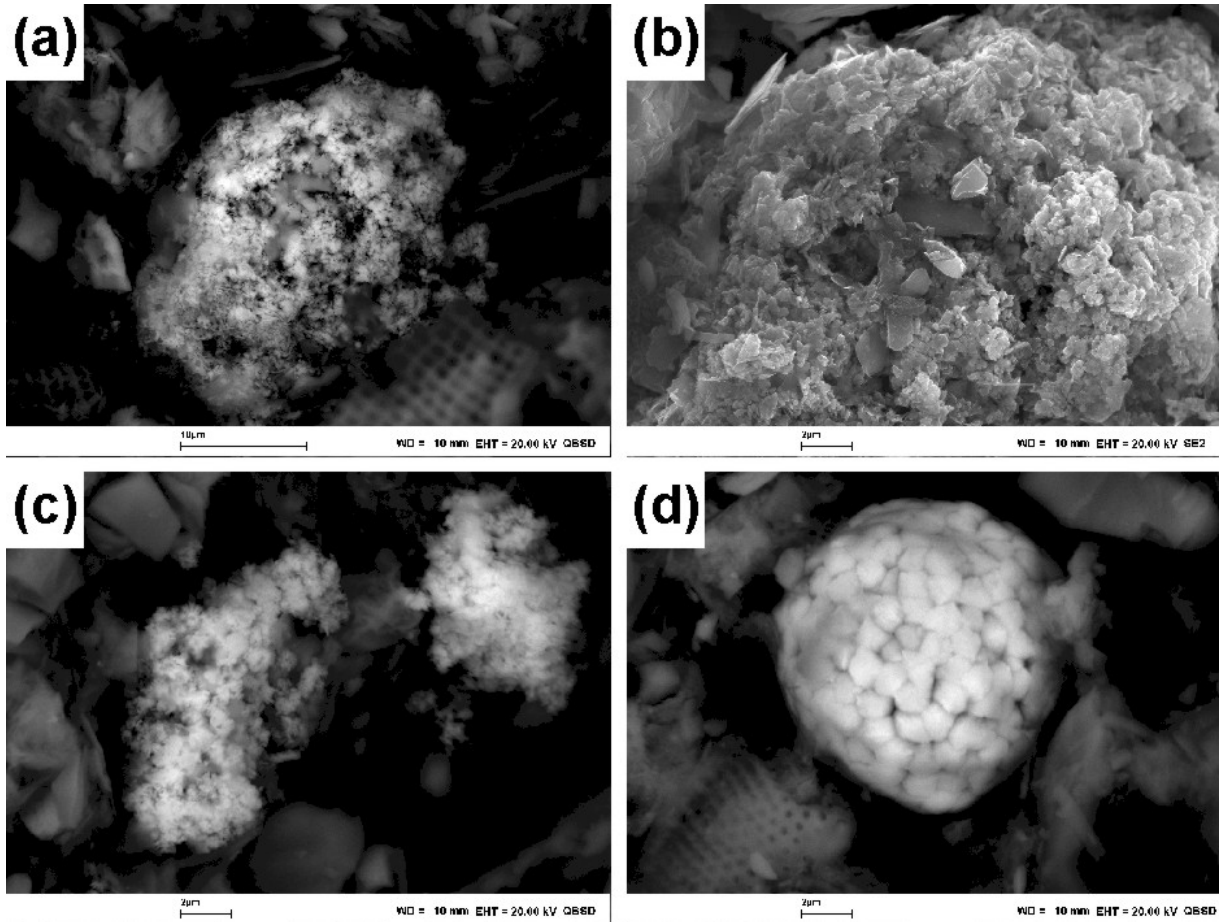
Istidens slutskede

Dagens situation

Utmärkande för gyttjan är att den innehåller 1-2% järnsulfidmineral

FeS (järn monosulfid) - svart
FeS₂ (järn disulfid; pyrit)

Boman et al. 2008,
Chemical Geology

järnsulfiderna
stabila

järnsulfiderna instabila,
d.v.s. reagerar med syre

järnsulfid + syre $\Rightarrow$

järnhydroxid + svavelsyra

“rostig” och sur jord

Sur sulfatjord (acid sulfate soil)

I ytskiktet är pH högre, tack vare kalkning, vilket möjliggör framgångsrik odling

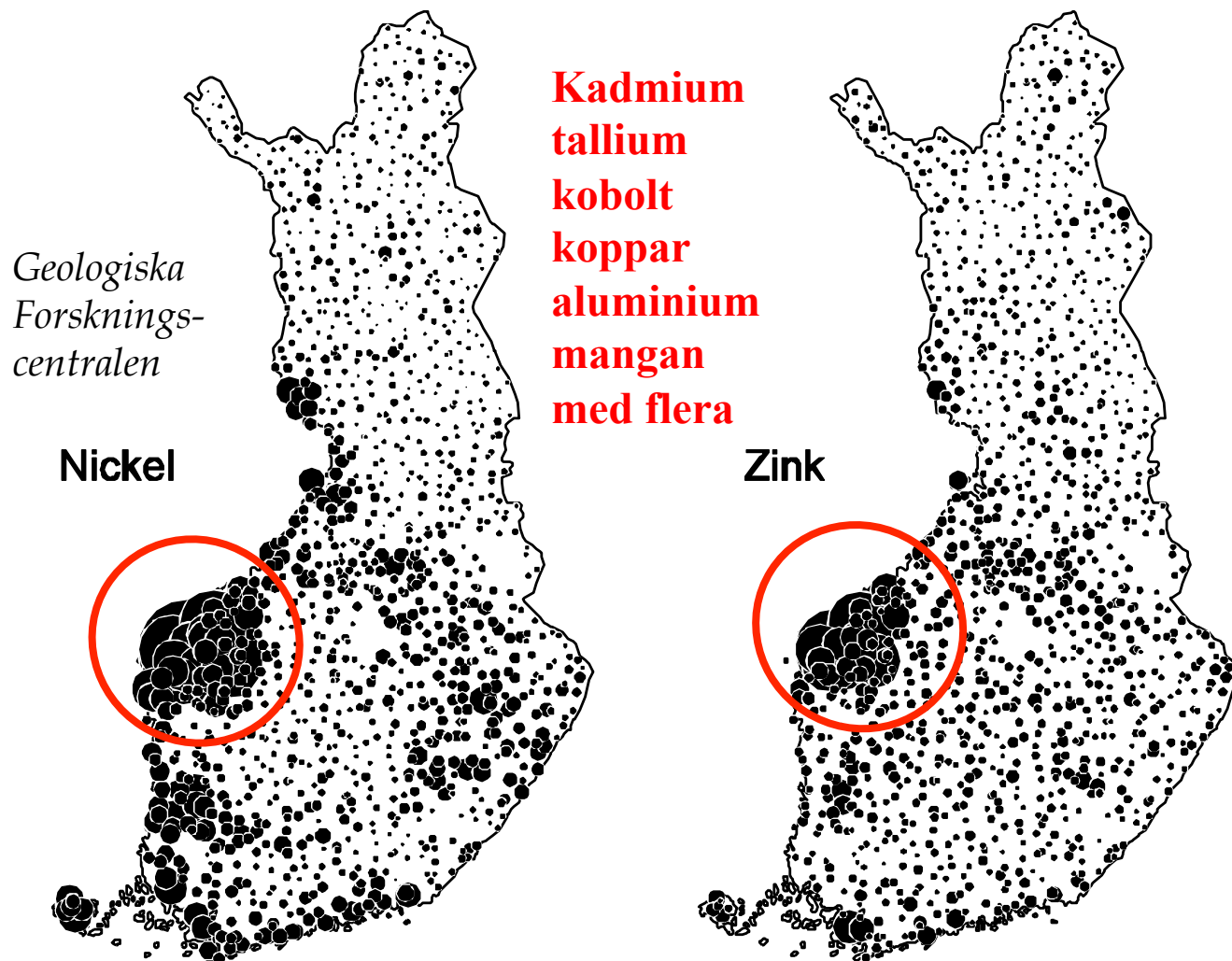
Mycket sur, pH vanligen mellan 3,0 och 4,0

Foto: Gustav Sohlenius, SGU

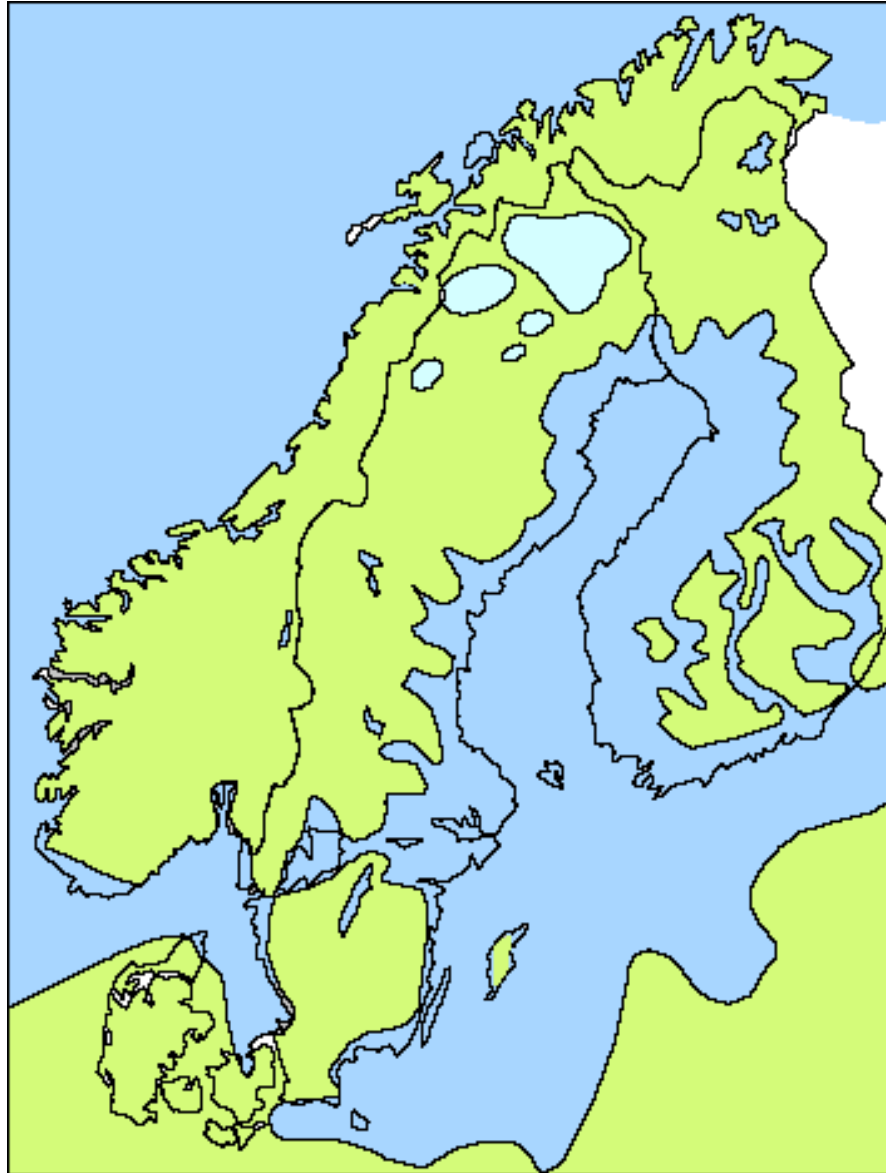

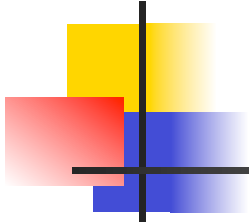

Finlands geokemiska atlas över bäckvatten

Var finns sura sulfatjordar?

Kartering av sura sulfatjordar pågår i

- Sverige (Sveriges Geologiska Undersökning)
- Finland (Geologiska Forskningscentralen)
- Och man samarbetar bland annat genom projektet VIMLA.

EUROPEISKA UNIONEN

Interreg
Botnia-Atlantica

Europeiska regionala utvecklingsfonden

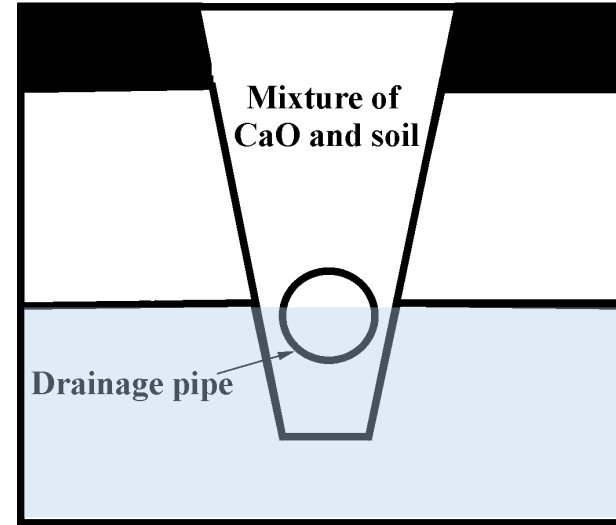

Vad har gjorts för att minska problemen: exempel från Finland

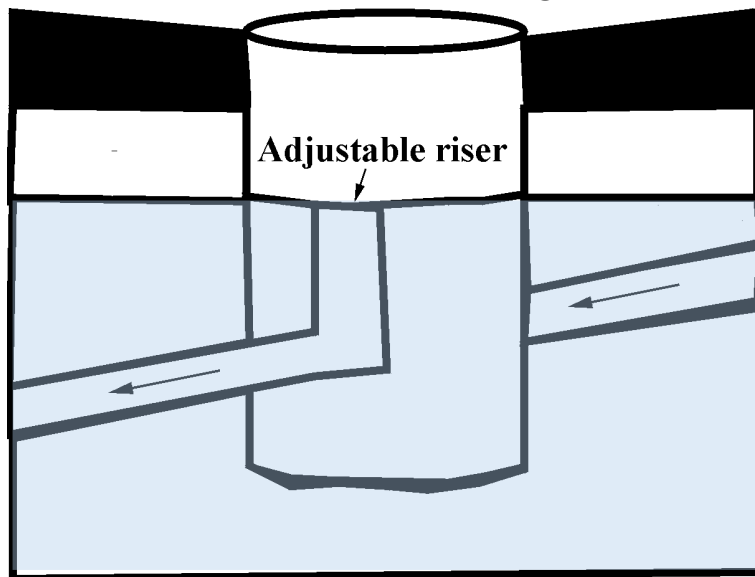
Överskott ytkalkning

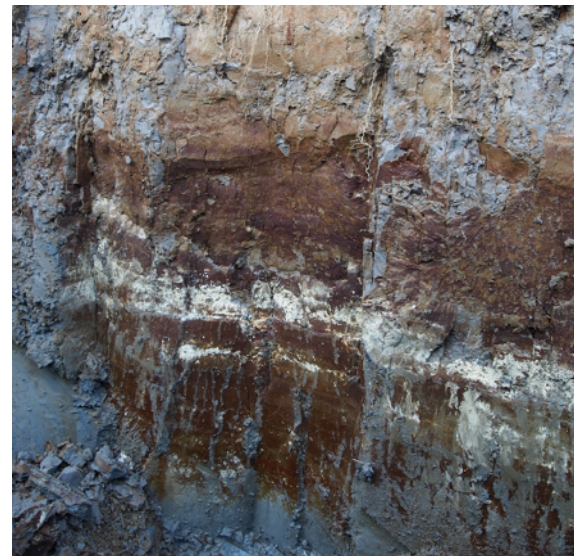
Kalkfilterdike

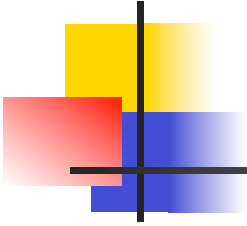

Kontrollerad dränering

Injicering av finkornig kalksten; Precikem

Tack!

- Karta över sura sulfatjordar i Sverige och Finland
- Kostnadseffektiva metoder att minska läckaget av syra och metaller från sura sulfatjordar
- ...vilket sammantaget skall leda till bättre kemisk och biologisk status i vattendragen